Bijlage 1: Inhoudelijke vraagstukken en dilemma's

Inleiding
De gemeenteraad van Culemborg heeft op 9 december 2021 de startnotitie Omgevingsvisie vastgesteld. In de startnotitie is vooral het proces om te komen tot een Omgevingsvisie voor Culemborg beschreven. Aan de hand van de Stadsvisie Culemborg, een uitgevoerde beleidsanalyse, feitelijke informatie, trends en ambtelijke werksessies is een aantal inhoudelijke vraagstukken uitgewerkt. In de raadsvergadering van 9 december 2021 heeft de gemeenteraad gevraagd om een inhoudelijk debat te organiseren over de ambities en dilemma's van de verschillende inhoudelijke vraagstukken en de uitkomsten van dat debat te verwerken in de wijze waarop de participatie met de inwoners over de vraagstukken gaat plaatsvinden. De volgende vraagstukken met bijbehorende ambities en dilemma's zien we voor ons:

1. **Ruimteclaims in het buitengebied**

Culemborg heeft een relatief klein buitengebied. Het buitengebied kent unieke natuur-, landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten. Zo behoort het westelijke en zuidelijke buitengebied in z'n geheel tot de Nieuwe Hollandse Waterlinie, inmiddels UNESCO-Werelderfgoedgebied (met unieke waarden als de opbouw van het rivierenlandschap, de natuurwaarde, het landelijk karakter en het ensemble van monumentale onderdelen van het inundatiestelsel Lek-Everdingen) en zijn er plannen om de Redichemse Waard te ontwikkelen als natuurgebied.

In een deel van het buitengebied liggen agrarische bedrijven. Deze bedrijven zijn voornamelijk landbouwbedrijven. Daarnaast zijn er diverse recreatieve fiets- en wandelroutes door het buitengebied.

Komende jaren krijgt het buitengebied te maken met diverse ruimteclaims.

- Het aandeel duurzaam opgewekte energie in Culemborg ligt onder het Nederlands gemiddelde, het is de wens dit aandeel te verhogen. Om de duurzaamheidsambities te kunnen halen, is ruimte in het buitengebied nodig vooral voor opwekking van duurzame energie door wind en zon. Ook leidt de energietransitie tot verandering van het energienetwerk en zal bijvoorbeeld het onderstation van Liander naar verwachting moeten worden uitgebreid.
- Klimaatadaptatie is de aanpak van de gevolgen van klimaatverandering. Dat gaat over wateroverlast, hitte, biodiversiteit, droogte en overstromingsrisico. Vanuit rijksbeleid hebben gemeenten daarom de opdracht om hun omgeving klimaatrobuuster te maken. Dit vraagt ruimte, ook in het buitengebied. In Culemborg zijn met name wateroverlast, hitte en biodiversiteit belangrijke thema's. Hoewel het Rijk voor overstromingsrisico aan zet is, kunnen gemeenten vragen en randvoorwaarden stellen bij het overstromingsrisico voor de inrichting van nieuwe ontwikkelgebieden.
- Wat heeft de agrarische sector (van belang voor onze voedselvoorziening en relevant voor de uitstraling en vitaliteit van het buitengebied) in Culemborg nodig om ook in de toekomst met een gezonde bedrijfsvoering te kunnen functioneren? Welke ruimte wil Culemborg daarbij geven aan niet-agrarische nevenactiviteiten om zo verbrede landbouw mogelijk te maken? Een deel van de agrarische bedrijven zal mogelijk willen stoppen. Welk toekomstperspectief biedt de gemeente aan deze stoppende agrariërs? Welke nieuwe functies op deze vrijkomende agrarische bedrijfsbebouwing zijn mogelijk en/of wenselijk?
- Er is nu al behoefte aan meer recreatie in Culemborg. Het gaat dan zowel om versterking van recreatieve routes als om verblijfsrecreatie, zoals B&B's. Kansen liggen in het meer toegankelijk maken van duurzame landbouwbedrijven en combinaties met klimaatadaptieve maatregelen.
- De verwachting is dat de behoefte voor bijzondere unieke woonvormen toeneemt. Denk hierbij aan woon-zorgcombinaties, bewonersinitiatieven, tiny houses en mantelzorg. Het buitengebied willen we groen houden.

We zien desondanks mogelijkheden om in de linten van het buitengebied van Culemborg deze bijzondere woonvormen op kleine schaal een plek te geven.

De ontwikkelingen die de komende jaren te verwachten zijn, leggen een grote druk op de ruimte. Culemborg stelt in de stadsvisie dat ze meervoudig duurzaam wil zijn. De verschillende ruimtelijke claims kunnen spanning opleveren met de unieke kwaliteiten en belevingswaarde van het buitengebied. Hoe kunnen we het doel om meervoudig duurzaam te ontwikkelen combineren met het vooral conserverende karakter van de aanwijzing van het buitengebied als UNESCO-werelderfgoed en met het provinciaal kader dat verstening van het buitengebied tegengaat? Welke kaders stellen we aan nieuwe ontwikkelingen? Gaan we bij deze nieuwe ontwikkelingen ruimhartiger om met de cultuurhistorische kwaliteiten ten gunste van een meervoudig duurzame toekomst?

Vertaling naar participatie

Rondom de opwek van duurzame energie in het buitengebied is de afgelopen jaren al veel gesproken (RES en procedure Windwinning). Dat gaan we nu niet opnieuw of over doen. De doelstellingen zijn helder. Ook in het kader van het Bestemmingsplan Buitengebied (2014) en rondom het Biodiversiteitsplan heeft burgerparticipatie plaatsgevonden. Bij het Biodiversiteitsplan zijn bewoners van het buitengebied overigens niet specifiek benaderd.

Participatie over het dilemma tussen energietransitie en de waarde van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie draagt wel bij aan het besef van het belang van de energietransitie en de waarde van het werelderfgoed. Wellicht ontstaan er creatieve kansen om de opgaven te combineren.

Wat betreft dit thema zoeken we contact met bewoners van het buitengebied, maar ook met andere stakeholders, zoals de LTO. Staatsbosbeheer heeft veel gebieden in eigendom en dient ook als stakeholder in beeld te zijn.

Dilemma te bespreken met bewoners en raad:

kiezen voor het behouden van de landschappelijke waarde waaronder het UNESCO werelderfgoed of

het ontwikkelen van locaties voor opwekking van duurzame energie, extensieve recreatie en (kleinschalige) wooninitiatieven.

Verdiepende vragen aan bewoners kunnen zijn:

- *Hoe combineren we verschillende opgaven in het buitengebied van Culemborg met elkaar? Wat is nodig voor een vitaal buitengebied? Wat zijn hierin de wensen van de agrarische en toeristische sector en bewoners? Hoe zetten we het stevige belang van de meervoudige duurzaamheid in de beperkte ruimte door?*
- *Hoe stimuleren we extensieve en verblijfsrecreatie en waar?*

2. Wonen voor iedereen, maar met behoud van een leefbare stad

In de Stadsvisie Culemborg hebben we gesteld dat Culemborg ‘Nederland in het klein’ is en wil zijn. Culemborg is daarmee een stad voor iedereen en wil plek bieden voor alle bevolkingsgroepen. Dit betekent een grote en diverse woningbouwopgave.

De woningbouwopgave in Culemborg betreft 2000 extra woningen in 2030 en 1000 extra woningen in 2040. Dit vraagt ruimte in de stad, die voornamelijk gevonden wordt in het stationsgebied. Daarnaast is er ruimte in Parijsch en binnenstedelijke woningbouwprojecten in de stad.

Bij elke nieuwbouwproject ligt er een opgave om ruimte te geven aan woningbouw in combinatie met het creëren van ambities op het gebied van meervoudig duurzaam. Denk aan ruimtelijke aspecten als een kwalitatief hoogwaardige openbare ruimte, versterking van biodiversiteit, duurzame energie-opwekking en circulariteit. Maar denk ook aan

sociale en maatschappelijke thema's als maatschappelijke voorzieningen, speel- en ontmoetingsplekken en toegankelijkheid van de openbare ruimte.

Waar, in welke mate en hoe kan de woningbouwopgave een plek krijgen en een bijdrage leveren aan het vergroten van de ruimtelijke kwaliteit alsmede aan versterking van de vitaliteit van de stad?

In het stationsgebied zal de combinatie van opgaven leiden tot meer gestapelde bouw voor 1- en 2-persoonshuishoudens. De structuurvisie voor deze ontwikkeling bevat straks de kaders en ambities voor deze ontwikkeling. Dit is de kans voor Culemborg om volume te maken voor reguliere woningbouw. De ervaring leert dat maatschappelijke initiatieven vaak gericht zijn op kleine projecten en de vraag is hoe zich dit verhoudt tot de opgave in de stationsomgeving. De ruimte voor innovatie en proeftuinen lijkt daarom groter in de andere binnenstedelijke opgaven of mogelijk ook in het buitengebied. De kracht van Culemborg om in te zetten op experimenteren kan hier goed tot zijn recht komen.

De keuze voor transformatie van een deel van Pavijen naar woningbouw heeft gevolgen voor ruimte- en milieubelastende bedrijvigheid in Culemborg. In welke mate zijn we hiertoe bereid? Daar staat tegenover dat er geen substantiële ruimteclaim op het buitengebied hoeft te worden gedaan.

Nieuwe woningen hebben mogelijk gevolgen voor het voorzieningenniveau in de gemeente. Welke voorzieningen moeten uitgebreid worden wanneer we meer woningen bouwen en de samenstelling van de bevolking verandert? Net als elders in de regio is in de afgelopen 10 jaar het aandeel gezinnen gedaald en het aantal senioren gestegen. Het aantal jongeren beneden 30 is ongeveer 6%. Op dit moment is al 45% van de inwoners ouder dan 55 jaar. De bestaande woningvoorraad toont een eenzijdig beeld: vooral grote eengezinswoningen en standaard rijwoningen, terwijl nu al de meerderheid van de huishoudens uit 1 of 2 personen bestaat. Bovendien groeit het aantal alleenstaanden.

Vertaling naar participatie.

Naar aanleiding van het Regionaal Woningbehoefte onderzoek in relatie tot de lokale woningbouwopgave in Culemborg is er een verdiepend woonvraag onderzoek gehouden. De resultaten van dit onderzoek zijn besproken met de raad en het rapport moet nog door het college worden vastgesteld. Dit onderzoek geeft input voor het woningbouwprogramma. Belangrijk is dat Culemborg beperkt grondeigendom heeft en dus hierin ook afhankelijk is van de samenwerking met eigenaren.

Dilemma te bespreken met bewoners en raad:
verantwoordelijkheid nemen voor het tekort aan (geschikte) woningen in Culemborg en kiezen voor het bouwen van een maximaal aantal woningen (met name in het stationsgebied) of
het optimaliseren bij alle nieuwbouwprojecten van meervoudig duurzaam bouwen en het stimuleren van particulier initiatief in combinatie met het streven naar een hoogwaardige openbare ruimte?

Verdiepende vragen aan bewoners kunnen zijn:
- *Welke woonvormen/woningtypen horen bij Culemborg en wat is daarvoor nodig?*
- *Hoe, waar en in welke mate wil je ruimte geven aan meervoudig duurzame en/of innovatieve woonprojecten?*
- *Welke gevolgen heeft de woningbouwopgave en de veranderende bevolkingssamenstelling voor het voorzieningenniveau in Culemborg?*

3. Wat is nodig om de binnenstad in de toekomst vitaal, levendig en bruisend te houden?

De binnenstad heeft een sfeervolle markt met historische gebouwen en een goed horeca- en winkelaanbod. Er zijn veel voorzieningen en biedt de stad een dynamisch woon-, werk en leefklimaat. De aanwezigheid van detailhandel

neemt wel af. In het aanloopgebied en op diverse andere plekken vindt (bij leegstand) op initiatief van de pandeigenaar vaak transformatie naar een woonbestemming plaats.

Met het regieplan openbare ruimte Binnenstad en de recente detailhandelsvisie zijn de lijnen voor de Binnenstad uitgezet. Deze documenten vormen de basis voor de vervolgvraag: wat betekent de toekomst van de binnenstad voor het toelaten van functies, een veilige leefomgeving en voor de openbare ruimte?

Vertaling naar participatie

In het kader van het regieplan buitenruimte binnenstad, evenementenvisie en de detailhandelsvisie heeft uitgebreid participatie plaats gevonden. Ook vond verkeersparticipatie plaats is in het kader van het GVVP. Lopende zijn onderzoeken naar cultuur en hoe om te gaan met de kerken.

Opgave te bespreken met bewoners en raad:
In de kaders voor de compacte binnenstad zijn heldere keuzes gemaakt. Deze keuzes willen we verankeren in de omgevingsvisie. Een van de consequenties van deze keuzes is dat met name geen nieuwe detailhandel en horeca op andere plekken buiten het centrum gerealiseerd wordt. Dit is essentieel voor het behoud van de levensvatbaarheid van de binnenstad. Een andere consequentie is het realiseren van een nieuw mobiliteitsconcept. De keuze en consequenties vragen uitleg en uitwerking. De participatie zal op dit punt gericht zijn op meeweten en meedenken op de uitwerking van deze keuze.

Verdiepende vragen aan bewoners kunnen zijn:
- *Wat betekent klimaatadaptatie, biodiversiteit en de energietransitie voor de binnenstad?*
- *Wat is nodig om de bereikbaarheid van de binnenstad op peil te houden, zowel met de auto, fiets, lopend als openbaar vervoer? En hoe ziet u de relatie tot parkeren en met behoud van monumenten?*
- *Hoe zorgen we ervoor dat horeca, cultuur, evenementen en de binnenstad elkaar versterken en niet dwarszitten? En hoe zorgen we ervoor dat een veilige leefomgeving gewaarborgd blijft?*

4. Hoe ziet de economie van de toekomst in Culemborg eruit?

Economie en werkgelegenheid is één van de belangrijke aspecten voor een vitale stad. In lijn met het Regionaal Ambitiedocument 2022-2025 ligt er een opgave om economische groei te faciliteren, maar wel in balans met brede welvaart. Speerpunten in het Regionaal Ambitiedocument zijn:
- Logistiek & Vestigingsklimaat bedrijven (verduurzaming van een krachtige banenmotor)
- Agribusiness (excelleren in Europa als thuismarkt)
- Recreatie en toerisme (regionale economische groei)

Culemborg is ‘Nederland in het klein’ en moet daarom ook in de toekomst voldoende laaggeschoolde werkgelegenheid bieden. Ook zet Culemborg in op de maakindustrie en start-ups om zo toegevoegde waarde te creëren. Creatieve en ambachtelijke bedrijven vinden in Culemborg een plek en kunnen bijdragen aan deze ambitie op het gebied van werkgelegenheid. Wat hebben bedrijven nodig om ook in de toekomst te kunnen functioneren, mede in het licht van ambities op het gebied van duurzaamheid en circulariteit? En wat betekent dit voor het onderwijs en de arbeidsmarkt?

Een blijvend aantrekkelijk vestigingsklimaat zorgt voor het aantrekken en behoud van bedrijven. Dit vraagt ook om aandacht voor omgevingswaarden op bedrijventerreinen, zoals vergroening, recreatieve routes, veiligheid, milieuhinder, circulariteit, duurzaamheid en beleving/uitstraling van het terrein. Op enkele plekken zal revitalisering van het bedrijventerrein noodzakelijk zijn. Dit biedt kansen om de omgevingskwaliteit te verbeteren. Vanuit het traject van de stationsomgeving worden reeds stappen gezet voor de transitie en transformatie van Pavijen, waarbij de wens is uitgesproken om een visie voor Pavijen II t/m V op te gaan stellen.

Hoe zorgen we ervoor dat de economie en werkgelegenheid in de toekomst in Culemborg op peil blijft en welke rol is hierbij voor de gemeente weggelegd, wetende dat de gemeente slechts beperkt grond in eigendom heeft.

Vertaling naar participatie

Dilemma te bespreken met bewoners en raad:
stevige inzet van de gemeente op behoud en versterken van een aantrekkelijk vestigingsklimaat en/of meervoudig duurzaam bedrijventerrein of
het over laten dit aan de markt mede gelet op het feit dat de gemeente slechts beperkt grond in eigendom heeft en de hoge kosten.

Verdiepende vragen aan bewoners kunnen zijn:

- *Welke bedrijfssectoren wil Culemborg in toekomst behouden/aantrekken en wat is nodig voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat?*
- *Moeten we Pavijen II t/m IV een eigen identiteit geven? Hoe kunnen we Pavijen II t/m IV kwalitatief verbeteren?*
- *Wat is nodig om toerisme en recreatie in Culemborg te stimuleren?*

5. Gezond en veerkrachtig Culemborg

Een sociaal netwerk is voor iedereen in Culemborg van belang. We willen eenzaamheid voorkomen en ontmoetingen stimuleren. Culemborg is 'Nederland in het klein' en wil een inclusieve stad zijn. Iedereen doet mee in Culemborg. Dit vraagt inzet op sociale en maatschappelijke thema's als zorg en welzijn, sport en bewegen, cultuur en onderwijs. Het accommodatiebeleid vormt de basis voor het vastgoed van deze maatschappelijke voorzieningen. Wat is nodig om optimalere benutting van het vastgoed te realiseren?

Vergrijzing wordt gezien als een grote opgave voor welzijn, zorg en wonen. De ambitie is om in de ruimtelijke ontwikkelingen te bevorderen dat ouderen en zorgbehoevenden zolang mogelijk thuis kunnen blijven wonen, en zorgverleners in de buurt hebben waar zij terecht kunnen met hun zorgvragen. Het is hierbij van belang om in de toekomst in te zetten op wijkgerichte ontmoetingsplekken voor ouderen, passende woningen, ruimtes voor hulpmiddelen (voor de stalling van scooters en driewielers bijvoorbeeld), toegankelijkheid/veiligheid voor ouderen en bescherming tegen de toenemende hitte door een hitteplan.

De ambities betekenen dat we over de breedte van de woningbouwopgave de (gezondheids)kansen gaan zoeken om onder meer én levensloopbestendig én dementievriendelijk én beweegvriendelijk én groen én betaalbaar te bouwen. Uiteraard zetten we ook in op een veilige leefomgeving. De ambities betekenen dat we nadenken over het verzilveren van kansen die ertoe leiden dat we de minder gezonde inwonersgroepen extra laten profiteren van de ruimtelijke ontwikkelingen. Dit is wenselijk om de toenemende tweedeling in de samenleving te begrenzen. Mensen met de meeste armoede zijn vaak minder gezond en hebben kwalitatief minder goede woningen. Met het verbinden van 'gezondheid' aan het ruimtelijk domein, zetten we in op gezondheid en kansengelijkheid bij ruimtelijke ontwikkelingen.

Vertaling naar participatie

Participatie is gericht op de vertaling van het maatschappelijk beleid naar de leefomgeving.

Dilemma te bespreken met bewoners en raad:

Kiezen voor Inzet op een inclusieve stad als leidend principe in de bebouwde omgeving. Thema's als gezondheid, levensloopbestendig, beweegvriendelijk, groen en betaalbaar staan centraal bij het vorm geven van de bebouwde omgeving of

het verzilveren van kansen waar mogelijk en in te zetten op de zelfredzaamheid van de bewoner en maatschappij.

Verdiepende vragen aan bewoners kunnen zijn:

- *Hoe stimuleren we een gezonde levensstijl? Wat is daar in de openbare ruimte voor nodig? En in voorzieningen?*
- *Hoe ontmoedigen we het 'binnenstadse' autoverkeer. Waar zijn aanvullende wandel- en fietsvoorzieningen nodig?*
- *Is er voldoende te doen voor de jeugd? (verschillende leeftijdscategorieën)*
- *Wat vindt u van het sportvoorzieningenniveau? En van het aanbod op onderwijs?*
- *Wat vindt u van het culturele aanbod in Culemborg?*
- *Hoe verhogen we de sociale cohesie in uw buurt?*
- *Welke belemmeringen ervaart u om 'mee te kunnen doen'?*
- *Hoe kunnen we een veilige leefomgeving bevorderen?*

Opgavenkaart Culemborg

Hoofdopgaven

Prettig wonen voor iedereen

Meervoudig duurzaam

Vitaal Culemborg



1. Ruimteclaims in het buitengebied

- Woningbouwopgave
- Klimaatadaptieve maatregelen treffen
- Ruimte voor opwek duurzame energie (wind en zon)
- Toekomst agrarische sector
- Extensieve recreatie (o.a. wandelen en fietsen)
- Omgang met erfgoed

2. Wonen voor iedereen, maar met behoud van een leefbare stad

- Woningbouwopgave
- Ruimte voor bewegen en ontmoeten
- Ruimtelijke kwaliteit en vergroening
- Verduurzaming woningvoorraad
- Vergroten van de biodiversiteit

3. Wat is nodig om de binnenstad in de toekomst vitaal, levendig en bruisend te houden?

- Woningbouwopgave
- Bruisende, leefbare binnenstad en levendige wijken
- Bereikbaarheid centrum voor alle mobiliteitsvormen
- Ruimte voor evenementen
- Behoefte aan voorzieningen en horeca
- Omgang met erfgoed

4. Hoe ziet de economie van de toekomst in Culemborg eruit?

- Beperken van milieuhinder
- Ruimtelijke kwaliteit en vergroening
- Aantrekkelijk vestigingsklimaat
- Toekomstbestendigheid bedrijventerreinen Pavijen

5. Gezond en veerkrachtig Culemborg*

- Voldoende voorzieningenn (sport en onderwijs)
- Inspelen op vergrijzing
- Ruimtelijke kwaliteit en vergroening
- Hulp aan kwetsbare doelgroepen
- Creëren van ontmoetingsplekken

* Deze opgave geldt voor de hele stad